

Пролог

1

Коли Джон Сміт закінчував коледж, він уже геть забув про те, як упав на льоду того січневого дня 1953 року. По правді, йому було б важко пригадати це, вже коли він закінчував учитися в початковій школі. А його мати з батьком так нічого й не дізналися.

Діти каталися на розчищеній ділянці ставка Ранераунд у Даремі. Старші хлопці грали в хокей старими перемотаними ключками, а за ворота правили ящики з-під картоплі. Менші просто сновигали навколо, як роблять менші з незапам'ятних часів: хекали на невеличкому морозці, а їхні ніжки смішно вигиналися то назовні, то всередину. З одного боку розчищеної ділянки льоду кіптяво горіли дві гумові покришки, а біля них сиділо кілька батьків, що придивлялися за дітьми. До епохи снігоходів було ще далеко, і зимові розваги полягали в тому, щоб напружувати власне тіло, а не бензиновий двигун.

Джонні спустився від свого дому, що стояв просто через Павнел-лайн, закинувши ковзани на плече. У свої шість років він катався дуже пристойно. Не настільки добре, щоб грати в хокей зі старшими, але достатньо, щоб нарізати кола навкруг більшості інших першокласників,

котрі весь час ловили рівновагу й вимахували руками, наче вітряки, або гепалися на дупу.

Тепер він уже повільно котився вздовж дальшого краю чистого льоду, і йому хотілося вміти кататися задом наперед, як Тіммі Бенедикс. Він чув, як таємниче гуде й тріщить крига під снігом трохи далі, а також вигуки хокеїстів, гуркіт вантажівки з деревиною, що перетинала міст дорогою до фабрики «Американський гіпс» у Лісбон-Фолз, і приглушену розмову дорослих. Він був дуже радий жити того холодного і ясного зимового дня. У нього все було добре, ніщо не турбувало, він нічого не хотів... тільки вміти кататися задки, як Тіммі Бенедикс.

Він проїхав повз вогнище й побачив, що кілька дорослих передають по колу пляшку випивки.

— Дайте й мені! — гукнув він до Чака Спіера, що мав на собі великий лісницький кожух і зелені фланелеві снігові штани.

Чак усміхнувся.

— Котися собі, малий. Я чув, як тебе мамка кликала.

Шестирічний Джонні Сміт поїхав, сміючись, далі. З іншого боку ділянки для ковзанів спускався від дороги сам Тіммі Бенедикс, а його батько йшов позаду.

— Тіммі! — гукнув він. — Дивись!

Він розвернувся й почав незграбно їхати задки, не усвідомлюючи, що котиться в бік хокейної гри.

— Гей, малий! — гукнув хтось. — Тікай з дороги!

Джонні не чув. Йому *вдалося*. Він якось одразу впіймав ритм. Треба було лиш розхитатися на ногах...

Він глянув униз, зачаровано дивлячись на те, що роблять його ноги.

Поруч із ним прошкребла кригу шайба старших дітей, стара, пошрамована й надщерблена по краях, але він її не помітив. Один зі старших, що катався не дуже добре, гнався за нею головою вперед і майже наосліп.

Чак Спіер побачив, що буде. Він звівся на ноги й гукнув:
— Джонні! Стережись!

Джонні підвів очі — а наступної миті всі вісімдесят кілограмів незграбного ковзаняра врізалися в малого Джонні Сміта на повній швидкості.

Джонні полетів, розкинувши руки. У наступну мить він приклався головою до льоду, і в його очах почорніло.

Почорніло... Чорний лід... почорніло... чорний лід... чорний. Чорний.

Йому сказали, що він знепритомнів. Він тільки й усвідомлював що ті дивні слова, які повторювалися в його думках, а тоді раптом глянув на коло облич: налякані хокеїсти, стривожені батьки, зацікавлені дїтлахи. Тіммі Бенедикс посміхався. Джонні лежав на руках Чака Спіера.

Чорний лід. Чорний.

— Що? — спитав Чак. — Джонні... ти як? Ти добряче вдарився.

— Чорний, — гортанно відповів Джонні. — Чорний лід. Більше не прикурюй, Чаку.

Чак трохи налякано озирнувся, а тоді знову глянув на Джонні. Він торкнувся великої гулі, що надувалася на хлопцевому лобі.

— Мені шкода, — сказав незграбний хокеїст. — Я його й не побачив. Малим не можна кататися коло хокею. Такі правила. — Він непевно роззирнувся, шукаючи підтримки.

— Джонні? — сказав Чак. Йому не подобався вираз хлопцевих очей. Вони були темні й далекі, відсторонені, холодні. — Ти як?

— Більше не прикурюй, — сказав Джонні, не усвідомлюючи своїх слів, а думаючи тільки про лід — чорний лід. — Вибух. Кислота.

— Може, треба повезти його до лікаря? — спитав Чак Білла Гендрона. — Він не розуміє, що говорить.

— Дай йому хвильку, — порадив Білл.

Вони дали йому хвильку, і в голові Джонні справді ви-яснилося.

— Я в порядку, — пробурмотів він. — Поможіть устати.

Чорт, Тіммі Бенедикс і досі криво посміхався, і Джонні вирішив, що покаже йому дещо. До кінця тижня він уже нарізатиме кола навкруг Тіммі — і передки, і задки.

— Підходь і посидь трохи біля вогню, — сказав Чак. — Ти добряче вдарився.

Джонні дав довести себе до вогню. Від різкого й насиченого запаху розтопленої гуми йому трохи закрутило в животі. Боліла голова. Він розвідав рукою свій набряк над лівим оком. На дотик здавалося, що той випнувся на кілометр.

— Ти пам'ятаєш, хто ти й усе таке? — спитав Білл.

— Аякже. Пам'ятаю. Все гаразд.

— То хто твої батьки?

— Герб і Вера. Герб і Вера Сміт.

Білл і Чак презирнулись і знизали плечима.

— Здається, все добре, — сказав Чак, а тоді втретє: — Але він добряче вдарився, правда? Просто ого-го.

— Це ж діти, — сказав Білл, ніжно дивлячись на своїх восьмирічних дівчат-близнючок, що каталися, взявшись за руки; а тоді знову перевів погляд на Джонні. — Дорослий би, мабуть, убився.

— Якщо тільки дорослий не поляк, — відказав Чак, і вони обидва зареготали.

Пляшка «Бушміллз» знову пішла по колу.

За десять хвилин Джонні повернувся на лід, біль у голові вщухав, а вузлуватий синець на лобі випинався, наче чудернацьке тавро. На той час як Джонні пішов додому обідати, він у радості від чудесного відкриття способу кататися задки вже геть забув і про падіння, і про непритомність.

— Хай Бог милує! — мовила Вера Сміт, побачивши його. — Як це ти собі таке набив?

— Упав, — сказав він і заходився сьорбати томатний суп «Кемпбелл».

— З тобою все гаразд, Джоне? — спитала вона, легенько торкаючись гулі.

— Аякже, мамо.

Так і було — окрім випадкових кошмарів, що надходили впродовж наступних місяців... кошмарів і випадкової сильної схильності до дрімоти в такі години, в які йому раніше ніколи не дрималося. Але дрімота відпустила приблизно в той самий час, що й кошмари.

У нього все було гаразд.

Якось у середині лютого Чак Спієр прокинувся вранці й побачив, що в його «де сото» 1948 року сів акумулятор. Він спробував прикурити від свого фермерського трактора. Коли він приєднав другий затискач до акумулятора «де сото», той вибухнув йому в обличчя, заливши хмарою уламків і ядучої акумуляторної кислоти. Він втратив око. Вера сказала, що тільки милістю Божою він не втратив обидва. Для Джонні це була жахлива трагедія, і він пішов разом з батьком навідати Чака в Льюїстонській лікарні через тиждень після пригоди. Картина, в якій здоровань Чак лежав на лікарняному ліжку, виглядаючи дивно по-жухлим і малим, сильно вразила Джонні, і тієї ночі йому наснилося, що то він лежав у лікарняному ліжку.

Коли-не-коли в наступні роки у Джонні траплялися передчуття — він угадував, яка пісня гратиме на радіо наступною, ще до того, як діджей її ставив, і таке інше, — але він ніколи не пов'язував цього зі своєю пригодою на льоду. На той час він уже забув про неї.

Такі здогадки не бували ані разючими, ані частими. Аж до вечора на окружному ярмарку і маски не траплялося нічого надто разючого. Аж до другої пригоди.

Пізніше він часто про це думав.

Перед другою пригодою був ще випадок із «Колесом фортуни».

Наче попередження з дитинства.

2

Улітку 1955 року комівояжер без спочинку петляв під пекучим сонцем Айовою та Небраскою. Він сидів за кермом седана «мерк'юрі» 1953 року, котрий намотав понад сімдесят тисяч миль. «Мерк» уже почав характерно свистіти клапанами. Комівояжер був дужим чоловіком, у якому досі виднівся простодушний хлопчина з Середнього Заходу. У те літо 1955-го, через чотири місяці по тому, як його фірма, що фарбувала будинки, розорилася, Греґу Стіллсону виповнилося всього двадцять два роки.

Багажник і заднє сидіння «мерк'юрі» були заповнені коробками, а коробки — книжками. Здебільшого то були Біблії, всіх видів і розмірів. Були стандартні видання Біблій «Американського правдивого шляху», ілюстровані шістнадцятьма кольоровими вставками, скріплені авіаційним клеєм, за 1 долар 69 центів, що гарантовано трималися купи щонайменше десять місяців; були бідніші кишенькові видання Нового Заповіту «Американського правдивого шляху» за 69 центів, без кольорових вставок, але слова Господа нашого Ісуса були виділені червоним шрифтом; а для тих, хто готовий витратитися, «Американський правдивий шлях» видав ще люксове «Слово Боже» за \$19,95, у білій штучній шкірі, з можливістю золотого тиснення за допомогою трафарету імені власника на титульній сторінці, з двадцятьма чотирма кольоровими вставками й блоком сторінок усередині для записів дат народжень, шлюбів та поховань. Пода-

рункове «Слово Боже» легко могло протриматись і два роки. В інших коробках лежали книжки «Шлях Америки правдивий: комуністично-єврейська змова проти наших Сполучених Штатів» у м'якій палітурці.

Останніх, надрукованих на дешевому переробленому папері, Грег продавав більше, ніж усіх Біблій разом. У них розповідали геть усе про те, як Ротшильди, Рузвельти й Грінблати захоплювали американську економіку та американський уряд. Там були графіки, що показували, як євреї прямо пов'язані з комуністично-марксистсько-ленінсько-троцькістською віссю, а через них — із самим Антихристом.

Дні маккартизму у Вашингтоні ще повністю не минули; на Середньому Заході зірка Джо Маккарті ще не зайшла, а Маргарет Чейз Сміт з Мейну за її відому «Декларацію совісті» називали «ото стерва». На додачу до літератури про комунізм, фермерська клієнтура Грега Стілсона виявляла нездорову цікавість до теорій, згідно з якими світом правили євреї.

Наразі Грег звернув на курну ґрунтову дорогу до ферми десь за двадцять миль на захід від Еймса, що в Айові. Ферма виглядала закинutoю, замкненою — хлів причинений, вікна закриті, — але ніколи не можна сказати напевне, доки не підійдеш та не спробуєш. Цей девіз добре служив Грегу Стілсону десь два роки, відколи вони з матір'ю перебралися до Омахи з Оклахоми. Справа з фарбуванням будинків не була грандіозна, але йому треба було чимось виполоскати присмак Ісуса з рота, даруйте за маленьке богохульство. Зараз він повернувся, але вже не промовляв з кафедри чи на релігійних зустрічах, і йому трохи полегшало від того, що він нарешті перестав торгувати чудесами.

Він відчинив дверцята машини, а коли ступив на ґрунт під'їзної дороги, з сараю вийшов великий сердитий

фермерський пес, який прищулив вуха до голови. Він розмірено гавкав.

— Здоров, сірий, — сказав Грег тихим, приємним, але лунким голосом: у двадцять два роки він мав вимову досвідченого оратора.

Сірий не відгукнувся на дружній голос. Він підходив ближче — великий, злий, готовий пообідати комівояжером. Грег знову сів у машину, зачинив двері й двічі прогудів. Піт стікав його обличчям і малював темні круглі ділянки під пахвами білого лляного костюма й схожу на розгалужене дерево форму на спині. Він знов посигналив, але ніхто не вийшов. Землюки повантажились у свої «гарвестери» чи «студебекери» й подалися до міста.

Грег усміхнувся.

Замість того щоб увімкнути задню передачу й повернутися на дорогу, він сягнув рукою назад і видобув ручний господарський розпилувач, залитий не інсектицидом, а аміаком.

Відвівши поршень назад, Грег знову вийшов з машини, приязно всміхаючись. Пес, що вже був усівся, негайно знову звівся на лапи, загарчав і пішов на Грега.

Грег усміхався.

— Молодець, сірий, — сказав він приємним лунким голосом. — Підходь-но. Підходь і отримай своє.

Він ненавидів цих огидних фермерських собак, що корчили з себе пихатих малих цезарів на своїх пів акра подвір'я, що також говорило дещо і про їхніх власників.

— Кляті обісрані земляки, — пробурмотів він упівголоса, продовжуючи всміхатися. — Підходь, цуцику.

Пес підійшов. Він напружив задні лапи, щоб кинутися на Грега. У хліві мукнула корова, а кукурудзою ніжно прошелестів вітер. Коли собака стрибнув, Грегова усмішка перетворилася на недобру й дошкульну гримасу. Він

натиснув поршень і розпилив ядучу хмару аміаку просто в очі й ніс собаки.

Сердитий гавкіт негайно перетворився на уривчасте зболене скавучання, а коли аміак угризся по-справжньому — на повне муки виття. Пес миттєво розвернувся хвостом — уже не вартовий, а переможене щеня.

Обличчя Грегa Стіллсона потемнішало. Очі примружилися до огидних щілин. Він швидко ступив уперед і видав собаці свистячого копняка по стегнах своїм аеродинамічним черевиком. Пес пронизливо й жалісно заскавучав і, підбурений страхом і болем, сам вирішив свою долю, розвернувшись до битви зі спричинником своїх страждань, замість того щоб утекти до сараю.

Пес гаркнув, кинувся наосліп, вчепився в праву штанину з білого льону й розірвав її.

— Сучий сину! — скрикнув від злості сполошений Грег. Він знову копнув собаку, цього разу так, що той покотився пилюкою. Чоловік знову пішов на пса і копнув його ще раз, не перестаючи кричати. Тепер собака, в котрого текло з очей, палало в носі, одне ребро зламалось, а ще одне болуче забилося, зрозумів небезпеку, що походила від цього скаженого, але було запізно.

Грег Стіллсон переслідував його через запилюжене подвір'я, хакав, кричав, обливався потом і копав собаку, аж допоки той не заверещав. Пес уже ледве міг волочитися по землі й стікав кров'ю з кількох різних місць. Він помирав.

— Не треба було мене кусати, — прошепотів Грег. — Ти чув? Чув мене? Не треба було мене кусати, гімно собаче. Ніхто не сміє ставати мені на дорозі. Ти чув? Ніхто.

Чоловік видав ще одного копняка закривавленим носакон, але пес уже не міг зробити нічого, окрім як тихо булькнути горлом. Від цього вже небагато радості. Грегові боліла голова. Це через сонце. Він погнав пса

подвір'ям під гарячим сонцем. Пощастить, якщо він не знепритомніє.

Він на мить заплющив очі, швидко подихав, а його лицем котився піт, мов сльози, і сидів у короткій стрижці, наче самоцвіт, а побитий пес умирав коло ніг. Барвисті світлові плями плавали в темряві під повіками й пульсували в ритмі серця.

Грегові боліла голова.

Іноді він питав себе, чи не божеволіє. Як-от зараз. Він збирався видати собаці залп аміаку і загнати його назад у сарай, щоб мати змогу залишити візитку в щілині вхідних дверей. А тоді повернутися пізніше й продати своє. А тепер? Глянути тільки на цей гармидер. Тепер уже візитку не залишиш, правда?

Він розплющив очі. Собака лежав біля його ніг, швидко хекав, з його морди крапотіла кров. Коли Грег Стіллсон глянув униз, пес смиренно лизнув його черевик, ніби засвідчуючи свою поразку, а тоді заходився помирати далі.

— Не треба було дерти моїх штанів, — сказав йому Грег. — Вони мені коштували п'ять баксів, падло ти собаче.

Треба було забиратися. Буде недобре, якщо Клем Снопов'яз із дружиною і шістьма дітьми зараз повернеться на своєму «студебекері» й побачить, як їхній Спайк конає, а над ним стоїть великий злий комівояжер. Він би втратив роботу. «Американський правдивий шлях» не тримає продавців, котрі вбивають собак, що належать християнам.

Нервово гигаючи, Грег повернувся до «мерк'юрі», заліз усередину і швидко здав задом під'їзною дорогою. Він повернувся на ґрунтівку, що тяглася крізь кукурудзу на схід прямо, як та нитка, і скоро розігнався до шістдесяти п'яти миль, залишаючи за собою шлейф пилуки в дві милі завдовжки.

Він аж ніяк не хотів утратити роботу. Поки що. Він непогано заробляв: на додачу до переваг, про які «Американський правдивий шлях» знав, Грег ще мав кілька своїх, про які вони не відали. Він саме користався з однієї з них. Крім того, подорожуючи, він зустрічався з багатьма людьми... багатьма дівчатами. Хороше життя, але...

Але він не був задоволений.

Він їхав, а в голові пульсувало. Ні, він не був задоволений. Відчував, що йому судилося щось більше, ніж кататися Середнім Заходом, збувати Біблії та підробляти звіти про продажі, щоб мати додаткові два бакси на день. Він відчував, що йому судилася...

Велич.

Так, саме вона. Кілька тижнів тому він повів одну дівчину на горище, поки її батьки продавали в Дейвенпорті своїх курчат. Вона спочатку спитала, чи не хотів би він випити лимонаду, а тоді одне за інше, і після того, як він узяв її, вона сказала, що її наче шпекав проповідник, і він дав їй ляпаса, сам не знав чому. Дав ляпаса й пішов.

Не зовсім так.

Він ударив її кілька разів. Аж доки вона не закричала, гукаючи по допомогу. Тоді він зупинився і (довелося пустити в дію всі чари, які відміряв йому Господь, до останнього грама) якось зміг з нею замиритися. Тоді йому теж боліла голова, а полем зору скакали й плавали барвисті плями, і він намагався довести собі, що то через спеку на горищі, але голова боліла не лише через спеку. То було те саме, що він відчув на подвір'ї, коли пес розірвав його штани, щось темне і божевільне.

— Я не божевільний, — сказав він уголос у машині.

Грег швидко опустив вікно, впускаючи літню спеку й запах пилуки, кукурудзи та добрив. Він голосно

ввімкнув радіо і впіймав пісню Патті Пейдж. Біль у голові трохи відступив.

Було важливо тримати себе в руках і... і не заплямуватися. Якщо пильнувати за цим, то ніхто тебе й пальцем не торкнеться. І перше, і друге вдавалося йому дедалі краще. Батько вже не снівся так часто, не стояв над ним уві сні у своїй касці, зсунутій назад, і не горлав: «У тобі нема нічого путнього! Нічого путнього, здохляк ти обісраний!»

Ці сни не приходили так часто, бо були неправдою. Він уже не здохляк. Так, малим він часто хворів, не дуже рід, але тепер надолужив своє, дбає про матір...

А батько помер. Батько цього не бачив. Він не міг захпнути ті слова назад у батькову горлянку, тому що той загинув у викиді на нафтовій свердловині й відтоді мертвий, а Грегу хотілося бодай раз видобути його з-під землі й закричати в його зогниле лице: «Ти помилявся, тату, ти дарма так про мене казав!» — а тоді дати йому добрячого копняка, такого...

Такого, як він дав собаці.

Головний біль повернувся й почав опускатися нижче.

— Я не божевільний, — знову сказав він крізь шум радіо.

Мати часто говорила, що йому судилося щось велике, незвичайне, і Грег вірив у це. Треба тільки тримати в руках такі штуки, як ляпаса дівчині та копняки собаці, і дбати, щоб не заплямуватися.

Хоч у чому полягала його велич, він упізнає її, коли та прийде. Однозначно.

Він знову подумав про собаку, і ця думка викликала скупий півмісяць усмішки без гумору чи співчуття.

Його велич наближалася. До неї ще могло залишатися багато років — звісно, він молодий, і в цьому нема нічого поганого, якщо розумієш, що не можна мати все

й одразу. Якщо розумієш, що врешті-решт усе прийде. Він справді вірив у це.

І помагай Бог і його синок Ісус тому, хто стане йому на дорозі.

Грег Стілсон вистромив обпеченого сонцем ліктя з вікна й почав підсвистувати пісні з радіо. Натиснув сильніше на газ, довів бувалий «мерк'юрі» до сімдесяти й покотився прямою айовською польовою дорогою просто в майбутнє, що чекало на нього.